

**ШЛЯХИ ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ  
БАНКІВ УКРАЇНИ З ПРОБЛЕМНИМИ АКТИВАМИ**

*Анотація. Обґрунтовано алгоритм реструктуризації проблемної кредитної заборгованості, проаналізовано основні внутрішні та зовнішні методи управління проблемною заборгованістю банків, а також заходи щодо оздоровлення банківської системи шляхом створення санаційного банку.*

*Аннотация. Обоснован алгоритм реструктуризации проблемной кредитной задолженности, проанализированы основные внутренние и внешние методы управления проблемной задолженностью банков, а также меры по оздоровлению банковской системы путем создания санационного банка.*

*Annotation. The article substantiates the algorithm of restructuring the problem credit debt, analyzes the major internal and external methods of managing troubled debts of banks, as well as the measures to restore the banking system by creating a sanation bank.*

*Ключові слова: реструктуризація кредитної заборгованості, управління проблемною заборгованістю банків, санаційний банк.*

Світова фінансова криза, наслідком якої було посилення тенденції до зростання рівня проблемної кредитної заборгованості, викликала значне погіршення ліквідності банківського сектору економіки. Тому особливо актуальним є пошук шляхів удосконалення роботи з проблемною кредитною заборгованістю. Показники прострочених і сумнівних кредитів у банківській системі України перевищують рівень аналогічних показників банківських систем розвинених країн, тому постає завдання щодо розробки методів їх погашення.

Найбільш вагомий внесок у дослідження проблематики управління проблемною кредитною заборгованістю зробили О. Александров, О. Барановський, С. Кузнецов, В. Міщенко, А. Хандріков, Г. Карчева та ін.

Дослідження публікацій стосовно цього питання свідчить про наявність теоретичного аналізу, і в той же час про недостатньо повну комплексну розробку практичного аспекта механізму роботи з проблемною кредитною заборгованістю.

Тому основною метою дослідження є обґрунтування алгоритму реструктуризації проблемної кредитної заборгованості, аналіз ефективності зовнішніх і внутрішніх методів управління проблемними активами.

Як свідчить практика, зараз завдання реструктуризації кредитної заборгованості пов'язані із фінансовими труднощами позичальника. Це потребує внесення змін до умов фінансування, викликаних неможливістю позичальника виконувати умови кредитного договору щодо погашення відсотків (комісій) за кредитом та щодо основного боргу. При цьому банк повинен проаналізувати причини виникнення зазначених проблем, вивчити можливості позичальника щодо обслуговування боргу в подальшому. Для ухвалення рішення стосовно проведення реструктуризації кредитної заборгованості у банків мають бути економічні підстави, зокрема:

спроможність клієнта обслуговувати реструктуризований кредит (за результатами проведеного банком аналізу);

наявність ліквідного забезпечення, яке повністю чи частково компенсує ризики банку (при цьому необхідно враховувати фактичне знецінення забезпечення за період фінансування).

Аналіз розвитку кредитного портфеля українських банків (рис. 1) свідчить про негативну тенденцію до зростання простроченої кредитної заборгованості.

-----

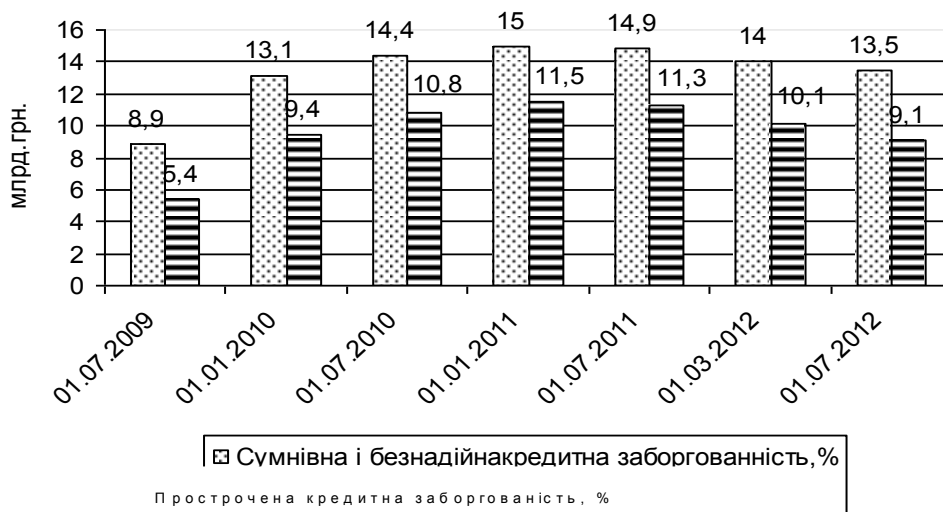


Рис. 1. Динаміка кредитної заборгованості і прострочених нарахованих доходів за кредитними операціями банків України [1]

Це зумовлює підвищені кредитні ризики, про що свідчать такі дані: частка проблемних кредитів у структурі кредитного портфеля вітчизняних банків зросла у 2 рази – з 8,9 % (за станом на 01.07.2009 р.) до 15 % (за станом на 01.01.2011 р.), що в абсолютному вимірі становить 14,8 млрд грн і 131,5 млрд грн відповідно. Кредитний портфель банківської системи України за цей період зріс з 581,5 до 884,1 млрд грн. Рентабельність капіталу вітчизняних банків погіршилася у зв'язку зі значними відрахуваннями до резерву для покриття можливих збитків за кредитними операціями. Як наслідок, банківська система України за результатами 2010 року продемонструвала збиток у сумі 13 млрд грн. Найбільш збитковими виявилися АТ "Родовід Банк" (4,3 млрд грн), ПАТ "Банк Форум" (3,3 млрд грн), АТ "УкрСиббанк" (3,1 млрд грн), ПАТ "Сбербанк Росії" (1,5 млрд грн), що пов'язано, в основному, зі зменшенням регулятивного капіталу банків у зв'язку з формуванням резервів під активні операції. Однак на початку 2012 року ситуацію вдалося стабілізувати та почати зменшувати об'єми проблемних активів шляхом їх продажу та за допомогою правильної політики реструктуризації [1; 2].

Наведені дані дають змогу стверджувати про високий рівень ризиковості кредитної діяльності банків в Україні. Процес управління проблемними активами передбачає такі етапи:

- 1) моніторинг працюючих кредитів;
- 2) раннє реагування менеджменту на виникнення проблемних ситуацій щодо повернення кредитів;
- 3) аналіз варіантів і вибір стратегії роботи з проблемними активами;
- 4) відновлення функціонування проблемних кредитів;
- 5) стягнення заборгованості за проблемними кредитами.

На кожному з цих етапів застосовуються конкретні варіанти та методи роботи, які мають внутрішній та зовнішній щодо банків характер дії (рис. 2).

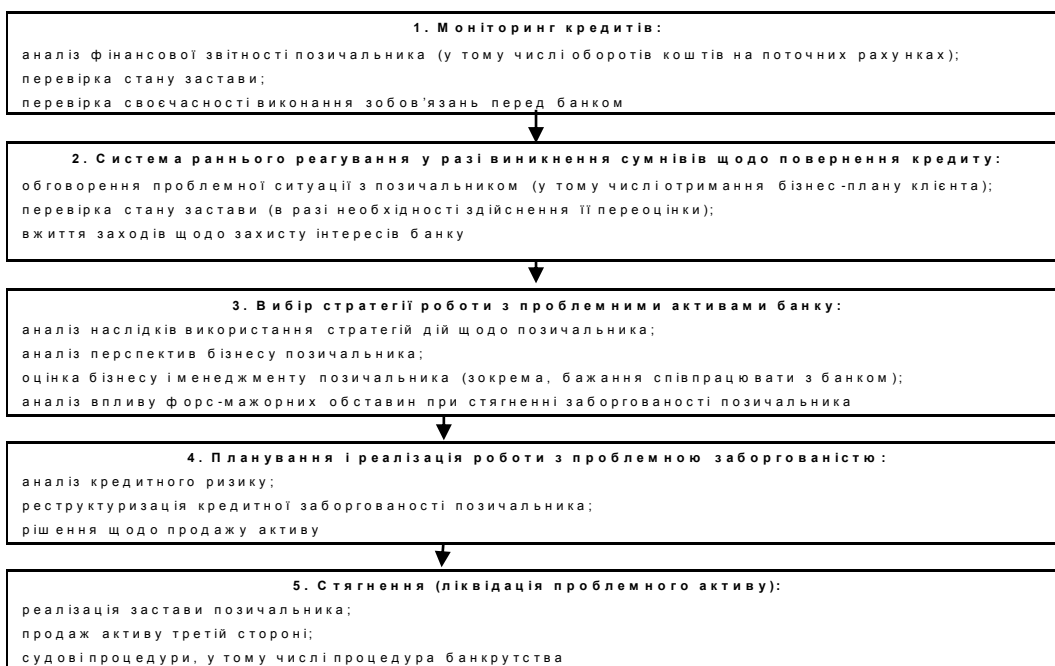


Рис. 2. Процес внутрішньобанківського управління проблемними активами банку

Особливістю застосування зазначених методів є прийняття рішення щодо їхнього вибору на етапі стягнення кредиту внаслідок неефективності превентивного внутрішньобанківського управління проблемними активами.

Основні способи використання реструктуризації кредитної заборгованості банків України включають:

1) внутрішні методи управління проблемними активами [3]:

продлонгація кредиту, що передбачає продовження строку кредитування;

надання банком кредитних канікул позичальнику, що дає змогу впродовж певного часу (в основному, 6 – 9 місяців, при цьому враховується поточний фінансовий стан позичальника) погашати тільки відсотки за кредитом; зміна схеми погашення кредиту з класичної на ануїтетну або навпаки (класична схема передбачає щомісячне зменшення суми платежів за кредитом, за ануїтетною схемою кредит погашається рівними частинами);

переведення валютного кредиту в гривневий, або конверсія. Є актуальним для позичальників, які не мають джерел валютної виручки, з метою забезпечення від ризиків, пов'язаних із коливаннями курсу валюти;

одночасно із кредитними канікулами банк може додатково на певний строк знижувати відсоткову ставку за кредитом;

2) зовнішні методи управління проблемними активами:

передача проблемних активів в управління третій особі (колектору) без оптимізації балансу банку;

передача/продаж проблемних активів пов'язаній фінансовій компанії на засадах оптимізації балансу (SPV onshore/offshore);

продаж проблемних активів непов'язаній фінансовій компанії на умовах факторингу; здійснення сек'юритизації активів [4].

Одним із напрямів удосконалення роботи з проблемними активами у масштабах усієї банківської системи є створення санаційного банку на державному рівні. На законодавчому рівні у 2009 році були спроби його створити: Президентом України був підписаний Закон "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо особливостей проведення заходів з фінансового оздоровлення банків" від 24.07.2009 р. Згідно з цим Законом Кабінет Міністрів за поданням Національного банку, погодженим із Комітетом Верховної Ради України з питань фінансів і банківської діяльності, має право створити санаційний банк, який не є учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб. Основним завданням санаційного банку є захист інтересів вкладників (кредиторів) банків. Проте і досі такий банк не створено [5].

Таким чином, відповідно до результатів дослідження можна зробити висновок, що на сьогодні одним з головних питань для оздоровлення банківської системи України є робота з проблемними активами банку, а також вибір методу управління ними. З огляду на це важливим є з'ясування реальної вартості негативних активів, а також визначення аспектів співпраці банків з компаніями з управління проблемними кредитами. Актуальним питанням є державна підтримка банківської системи України шляхом створення санаційного банку або так званого банку "поганих активів" на базі вже існуючого націоналізованого банку.

*Наук. керівн. Прохорова Ю. В.*

-----

**Л і т е р а т у р а:** 1. Вплив проблемних активів на стабільність функціонування банківської системи України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://caesar.zp.ua/node/17>. 2. Офіційний сайт НБУ. – Режим доступу : [www.bank.gov.ua](http://www.bank.gov.ua). 3. Карчева Г. Основні проблеми розвитку банківської системи України у посткризовий період та шляхи їх вирішення / Г. Карчева // Вісник Національного банку України. – 2011. – № 8. – С. 30–36. 4. Міщенко В. Удосконалення управління проблемними активами банків / В. Міщенко, А. Граділь // Фінанси України. – 2011. – № 10. – С. 43–54. 5. Сало І. В. Фінансовий менеджмент банку : навч. посібн. / Сало І. В. – Суми : ВТД "Університетська книга", 2010. – 314 с.